

LEÍRÁSOK

C.S. SIMON ISTVÁN

ELDOBOTT KENYÉRDARAB

Nem nagy, olyan féltényérnyi volt az a Party vajkrémmel módjával megkent s kissé megharapdált, majd az utca porába dobott kenyér („Jobb itthon a fekete, mint máshol a fehér”), amely a szegénykonyhás hírek hallatán visszatetsző látványt nyújtott. Kutya nem járt arra (úgy látszik, hogy eredményes volt a múltkori kóborkutyátlanítás). A hangyákra meg még hideg az idő, meg különben is, ők napokig csipkedhették volna, a járőkelők pedig sietve átléptek rajta, vagy elhajtottak mellette, nem törődtek vele. Ám azért kivétel ebben az esetben is akadt.

Jött egy kérdőjel-árnyékú bácsika, rosszul járó és látó polgártársunk, botjával megütögette a kenyérkét, majd mintha fohászkodni, vagy rajtolni akarna valamilyen nagytétű versenyen, leereszkedett, s a porból vizenyős szemei elé emelte az eldobott kenyérdarabot. Megforgatta, megrázta, rálehelte, ráfújta, igyekezett maradéktalanul portalánítani, és lassú léptekkel az álmárványzatú sarki ház felé indult, s annak a folyton leeresztett redőnyű ablakába tette azt a jobb sorsra érdemes féltényérnyi (megkent) kenyérdarabot.

Itt tulajdonképpen véget is érhetne az eldobott kenyér és az elagott ember története, „jelenete”, de az eset túlmutat önmagán. Annak az embernek sokat kophatott a körme a kenyérért, s volt idő, amikor a száraz, „madárlátta kenyérnek” a morzsájával is be kellett érnie. Az az ember egykor, a hajdani kézikaszás aratásokon arcának verejtékével, sístergő

tarlókon és port okádó cséplőgépnél kereste meg a mindennapi kenyérét. Hát ezért nem tudott közömbösen elmenni az eldobott karéj mellett, még akkor se, ha az a leereszkedés már nagyobb próbatételt jelentett neki, mint ifjúkorában telt zsákkal fölmenni a meredek létrán a padlásra.

Tehát most, amikor véget vetünk a történetnek, fölvetjük a kérdést, hogy a gátlástalanul a nyakunkba szakított hét szűk esztendő után, még mindig van eldobnivalónk, vagy már főleg csak az van?!

ÜNNEP UTÁNI CSÖND

Kényszeredetten nézelődök az erősen fogyatkozó falu ünnep utáni hideg csöndjében. Csak hó és csönd, semmi mozgolódás. Belefáradtak volna az ünneplésbe? Vagy ünnepelni is restek voltak!? . . . Mindenesetre a kocsmá is kihalt. A színes címkés üvegeket megülte a leltározás utáni némaság. A sötét ásításra készítően sivár.

Így itt most a századvégi gyötrelemek között szétnézve, hihetetlennek tűnik azoknak a visszaemlékezése, akik a falu század eleji állapotát tárták föl előttem (egy-két évtizede). Elmerengve, halkan, de többen is hasonlóképpen adták elő ifjúságuk történetét.

Hetykék voltak és sokan voltak itt ebben a most teljesen üres utcában is. El se fértek egyszerre a kocsmában. Ezért a mulatság zavartalanabb lebonyolítása érdekében tizedekre osztották föl az utcát. Borsos, Susányi, Vérfparti stb. tizedre. E beosztás szerint táncoltak, mulattak egy kis ideig, nehéz volt, lehetetlen volt kivárni a sort. Tehát még a soron levő „tizediek” bele se melegedtek rendesen a táncba, a sorra türelmetlenül várók mind hangosabban „ölögöztek”, majd egymásnak estek. Puhították egymást, és azon a jelzett időben oda is kijáró tánc- és illemtanár se tudott segíteni. Csak a hirtelen fölbukkanó csendőrök tudták úgyahogy a rossz vér túlságos megcsapolásának az útját állni. Gyakorlott mozdulatokkal nyomban ráncba szedték a szélsőségeket, ám amikor a kakastollasok eltávoztak, és a primás rárántott arra a betyáros dalra, hogy „Mégis rám verték a vasat . . .”. Kezdődött minden előlről.

Mert hetykék voltak, mert sokan voltak az egykori fiatalok, be sem fértek ebbe a kocsmába, amelyet most már az új évezred küszöbén az alaposan fogyatkozó falu fiatalsága meg sem tudna tölteni, nem is akar

megettölteni. Belefáradtak volna az ünneplésbe? Vagy talán elfáradtak, mielőtt ünnepeltek volna . . .

Nézem a tájat, a hideg ürességet, s mind jobban hórihorgasodik a hiányérzetem, immár a másik település felé húzatól, ahol szinte világvéginék tűnik a kátyúkat elegyengető havazásban a csaknem teljesen érintetlen út.

Kényszeredetten nézelődök a magába roskadt vidék huzatos, hideg csöndjében. Mind nagyobb a leszakadás, bár az újév itt is akkor múlt el, mint máshol, csak hát másképpen, egészen másképpen. Az új év is lefelé gombolyodik immár, összehúzódottságunkban is érzékelhetjük múlását, szívérgását, meg hát azt is, hogy a tél itt ezen a vidéken egyre kegyetlenebbül csikorog a talpunk és az ablakunk alatt.

BESZORULVA

A keresztutca vásott délelőtti csöndjéből selyemtéglásan „ugrik ki” egy jól megépített nagy ház. Ám érintetlennek tűnő termei hidegek, csak a konyhában terjeng némi ételszagú meleg. Oda tessékel be a házigazda, és mielőtt elővenném a jegyzetfüzetem, máris nyomdakész panaszáradattal „traktál”.

– Cifra nyomorúság ez itten. Mire összehoztam mindezt, a házat és a berendezést, rámentek férfikorom legszebb éveire, és végtére beszorultam ide, ebbe a legkisebb helyiségbe. Alig kapok levegőt, közben a levegőadót is ki kellene fizetnem, de miből, mikor nekem sem fizetnek. A napokban ismét elszerecsétlenkedtem a dohánybevéltőbe, a még tavaly átadott termés ára felől érdeklődtem, ám azzal hártottak el, hogy talán majd májusban . . . Május negyvenben, mondogattuk gyermekkorunkban a hiába várttal kapcsolatban. Májusban, amikor már ültetni kell a dohányt, talán lesz pénz a tavalyi termés kifizetésére. És addig? Addig az adóhivatalban hizlalják az adót, kamatot számolnak föl rá. Ám ki fizet nekem késedelmi kamatot?! No, de köllött ez nekem, oktondinak, ha már a jó helyről hazavetődtem. Egy kerek évtizedig egy ausztriai gépgyárban dolgoztam. Kedvemre való volt a munka, tűrhető volt a kereset, semmiben sem szenvedtem hiányt, sőt, még ezt a fennhéjázónak tűnő házat is az ott megkeresett pénzből építettem. És amikor elkészült, mind jobban vonzott, meg a feleségem is mind gyakrabban hangoztatta,

hogy jöjjenek már haza. Hazacsalt, majd elvált tőlem, s közben a megta-
karított pénzem is elfogyott. Visszavedtettem egykori állapotomba. A
földdel bajlódok, kilenc holdon gazdálkodok, de nincs köszönet benne.
Mert ami a legtöbb munkával jár, és amiből a legtöbb pénzt vártam, a
dohányt, még ki se fizették. A hízőnak az ára pedig olyan sovány, hogy
a tenyésztőnek jövedelem helyett csak az ólnak a szaga marad.

Üres zsebbel és kedvvel állok a télben, alig várom, hogy kitavaszkodjon,
hogy megindulhassak a régi csapáson. Suttató koromban nagyban gyűj-
töttem a vadon termő gyógynövényeket, tavaszra ismét szerencsét pró-
bálok a kamilla, mályvagökök stb. szedésével. Azokat nem kell vetni,
trágyázni, permetezni, kapálni, csak szedni. Így talán majd hoznak egy
kis jövedelmet. De messze van még a tavasz, április vége, amikor a még
el nem árasztott (tavasított) szikeseken fehéren-sárgán nyílani kezd a
székfűvirág. Csak győzzem kaparni, vinni. Csak legyen rá vevő, olyan
fölvásárló, aki biztosan és haladéktalanul fizet is érte. Régebben a
helyembe jött a fölvásárló, és azonnal fizetett. Jelenlegi szorongatott
helyzetemben ábrándnak tűnik mindez.

Eltoltam . . . s közben a nyavalyákból is egyre több ül a nyakamba.
Alighanem a legnagyobb igyekezetem ellenére is képtelen leszek annyi
gyógynövényt összeszedni, hogy legalább nagyjából kigyógyuljak a bajból . . .
Bár annak, aki az utcáról benéz ide, úgy tűnik, hogy jól ég a dohánynom,
közben az az igazság, hogy nincsen pénzem, se dohánynom, dolmányom
pedig sohasem volt. Végül arra kényszerülök, hogy kisebbre cseréljem,
elkótyavetyéljem ezt a selyemtéglás házat, életem beteljesültnek vélt álmát.

Nagyobb ház, nagyobb gond! Küszködik az ember, hogy minél tágasabb,
mutatósbab háza legyen. Belefeledkezve, belemelegedve csigalépcsőset
épít. Mit sem gondol akkor arra, hogy a sors útjai kifürkészhetetlenek,
hogy az életúton többféle ház vár rá, a kórház, a fegyház, a diliház, a
szegényház és a halottasház – mondta, és keserűen fölnevetett.

PUSZTULÁSSAL A NYOMÁBAN

Macahalma félrecsúszott, omladozó tavaszi csöndjében nézelődök, és
kissé csodálkozom is azon, hogy a néhány évtizedes leépítés után még
mindig van itt bontani való. Van, mert rendezett, nagy major volt ez
egykor. Falunyi néppel, rengeteg jószággal, szeszgyárral, élvonalbeli

virágmagtermesztéssel. Sőt, egy időben alkalmi diadalkapuja, elemi iskolája, tekepályája, mély medencéje és jókora színházterme, belevaló zenekara is volt Macahalmának.

Röviden szólva nyüzsgő volt itt az élet. Most meg? Most meg a megté-
pázott laboratórium közelében a napsütésben lustálkodó kutya őrzi a
csöndet, illetve a majorból kivezető töredezett, kátyús út túlsó kanyarában
egy férfi söpri kupacokba az alaposan „megbuggyantott” traktorkocsiról
leszóródott kukoricát. Ő, a rokkantnyugdíjas Nagy Péter képviseli ezen a
verőfényes tavaszi délelőttön a major tucatnyira apadt lakosságát.

Komótosan szedegeti föl a légszáraz takarmányt, tapasztalatból tudja,
hogy „lötyyintenek” oda még, és így nem kell neki a kukoricatöréssel
bajlódnia, elég, ha a hordásnál résen van. A műútról kiabrákolhatja azt
a néhány jószágot, ami a portáján, pontosabban a bejárati út jobb felén
levő immár egyetlen háznál látható.

A többi ikerházat évekkkel ezelőtt lebontották, azóta emberünk attól
tart, hogy előbb-utóbb az ő háza is láb alatt lesz. És akkor mehet, de
hová a búsba?! Valahová! Nem először történik meg vele, hogy költöznie
kell. Az ötvenes években szülőfaluját, Terjánt bontották le (az ő családja
volt ott a legnépesebb, csaknem annyian voltak, mint most a major
összlakossága), és hát mit tehettek, mentek a szomszéd településre, a
néhány kilométerre északra levő Erzsébettelepre. Aztán amikor már
otthon érezték magukat új helyükön, híre ment, hogy Erzsébettelepet
is le fogják bontani. Le is bontották, ők meg a közeli majorba, az akkor
még népes Macahalmára költöztek, a bontásra ítélt cselédsorra, amely
fölött eljárt az idő, ám a mesterek számára fönntartott padlószobás
lakásokat, meg az intéző villaszerű fürdőszobás házát, a színháztermet
is lebontották. Vagyis máig már csak a maradék maradéka maradt. Ám
ennek ellenére a rokkantnyugdíjas és magányos Péter ki akar tartani a
végsőkig. Mert hát itt még hullik le annyi termény és miegymás, amivel
a fölszínen tarthatja magát, elláthatja állatait, amelyek hasznából egészíti
ki a nyugdíját, ha ugyan annak lehet nevezni azt a kétszázhatvan dinárt,
amit a napokban késve kézhez kapott.

Kevés a pénz, s menne is ő dolgozni, dolgoztatni, de hova? Amikor
az egészségesek egy részének sem jut munka. Ilyen körülmények között
mind kapzsibbá válik a környék népe. A télen már a lakhelyétől kar-
nyújtásnyira levő fákat is kivágták. Pedig nőhettek volna még. Félre-
csúszott, omladozó birodalom ez a mi Nagy Péterünknek a birodalma,

s vajon hová űzi a pusztulás a rokkantat Macahalmárol? Terján és Erzsébettelep után netán a másvilágra?!

ISTENHÁTAMÖGÖTTISÉGBEN

Apóka távozása után hirtelen és hihetetlenül megnyűlt és huzatossá vált annak a takaros háznak az udvara, ahová ha Jázován járok, mindig betekintek, persze hasztalan. Mert a görnyedt kis öregember P. J. nem tipeg már élémem, mint korábban, szinte betöltve a halastóra szaladó nagy udvart. Nem, mert néhány évvel a századik éve előtt eltávozott az árnyékvilágból. Pedig úgy látszott (s fenntartás nélkül hittem is), hogy neki sikerül átbotorkálnia a száz évet. Ezt az egész bajt látott évszázadot. Mert kedélyesen kiegyensúlyozott volt, és milyen szépen tudott „bötüzgetni” és mesélni ifjúsága idejéről (az ölégező, bicskanyitogató zsúfolt, betyárkodó és zsandáros táncmulatságokról), arról az egész elsüllyedt világról, amelyről errefelé fénykép is alig készült, csak elvélve maradt ránk. Különösen kedves volt a számomra, hogy a már jócskán elmerült tájnyelvi készletből is elő-elővett néhány szót. Pl. azt is, hogy *űgön*, és ezáltal azokat juttatta az eszembe, akik (szintén ebben a térségben) járni és beszélni tanítottak.

Apóka öregapját 1900 januárjában temették, és azon a temetésen természetesen ő, P. J. is jelen volt (pöttömnyi „emberpalántaként”), s több részletet is megőrzött az említett eseményből, csaknem egy évszázadon át. Apóka öregapjának a temetése óta már a harmadik temetőt töltögetik a jázovaiak. Behegedtek a régi sírok, amelyek közé emberünk rendszeresen kijárt, míg a „Zadruga” (szövetkezet) be nem építette ott azt (az egykori szélmalomnál levő) sírkertet. Gondolatban, mormolva hosszan elbeszélgetett a földben nyugvó szikár őseivel. S ahonnan egy gazdasági épület alapjának az ásásakor egy nyűlszőr kalap is előkerült, méghozzá teljes épségben, az enyészettel ámulatkeltően feleselve.

Apóka a jázovai templomnál is öregebb volt, mert még a múlt században született, a templomot meg 1901-ben építették föl, és akkor nyomban különvált az egyház és az iskola, amelyek közül az utóbbi is úgy-ahogy még mindig eleget tesz a rendeltetésének, ám már jó ideje csak a negyedik osztályig tanulnak helyben az itteni gyerekek. (Igaz, újabban a menekültek jóvoltából szerb tagozat is működik.) Ugyanakkor

apóka gyermekkorában a századunk elején hatosztályos volt az említett iskola, s olyan sok volt benne a gyerek, hogy „alig lehetett lépni tőlük”. Lehocski Sándor tanító úr gyakran suhintgatta hát a palcáját, mert szép szóval képtelen volt fegyelmezni a nyüzsgő, csintalan nebulókat.

Azért, hogy különváltak, a pap nem maradt el az órákról, hetente kétszer tartott hittant. Apóka emlékezete szerint kevély ember volt Hideg Sándor, az egykori jázovai tisztelendő úr. Semmiképpen sem akarta, hogy a községháza a templom mellé kerüljön. Ezért 1912-ben két pártra szakadt a falu népe. Pappártiakra és jegyzőpártiakra (a jegyző a községházának a falu központjában, tehát a templom mellett történő fölépítését szorgalmazta). Az utóbbiak kerekedtek fölül, Hideg Sándor plébános úr pedig „röttenetösen” megharagudott, és eltávozott a faluból. Ám új állta a helyét néhány évtizeden át, kiemelkedő papegyéniségek is ott laktak, hirdették az ígét, Jung Tamás is, aki később a vörös vonalon inneni Bánát első püspöke lett, püspöke volt (mert már korábban megboldogult). Már jó ideje nincs kintlakó papja Jázovának, csak kijáró, éppen úgy, mint több szomszédos településnek is: Tiszaszentmiklósnak, Homokrévnek (Mokrinnak) és Monostornak. Tehát ezen a téren is mind kifejezettebb ennek a vidéknek az istenhátamögöttsége.

Mintha egy szellemet vezetnék végig az úton, nem szólna közbe, mindenki ilyen beledrőz halálgátokra vigyik, nem kérdezne, ha gúny, hogy magamtól mondom el, ahogy történt. Mi mádrói mesélnek, mint magamtól, gyermekekről és felnőttekről, ha azért tudom őket egyáltalán világotni, mert semmit sem változtak közben. A szellem mellettem jönne, és nem lenne ebben semmi féltelmes, akár bánról vagy szerezteiről, akár megmentésről vagy gonoszágáról, akár a szellem kitéréről vagy a saját utamról beszélnek; azoknál a szakadékoknál állnánk meg, ahol ezek a végtelennek látszó dolgok találkoznak. Letekintünk együtt, eldönténénk, melyikünk ereszkedik le előbb.

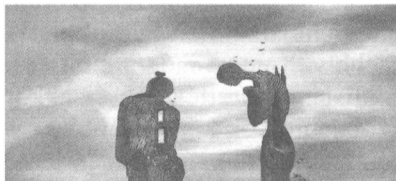
Aztán felriadok. Csengeni valaki, egy ismeretlen áll az ajtó előtt, sacrog róla a vér, felismerhetetlen. Nézem a havat a ház körül, tálypontok sehol. Hát miféle dolog az, ami úgy siklik körül a világon, hogy nem hagy semmi nyomot?

Kontra Ferenc

Kontra Ferenc: Gyilkosság a joghurt miatt

Kontra Ferenc

Gyilkosság a joghurt miatt



Forum